

Розділ 10

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Олена Момот,

Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка

e-mail: tmovsd@ukr.net

DOI 10.33989/pnpu.279.c660

ORCID 0000-0001-9187-1036

***Ключові слова:** наука, наукові дослідження, кваліфікаційна (магістерська) робота, академічна доброчесність, заклад вищої освіти.*

Сучасна наука здійснює істотний вплив на реальні умови нашого життя та кардинально відрізняється від тієї, яка існувала століття або навіть півстоліття тому. Наукові дослідження є формою існування і розвитку науки. Процес наукового пізнання відрізняється особливою систематичністю і послідовністю. Науковий пошук завжди має організований, цілеспрямований та систематизований характер специфічного дослідження.

Рівень організації наукових досліджень у закладі вищої освіти, розвиток навичок самостійного творчого мислення є важливим фактором, який визначає індивідуальний науковий стиль і висоту духовного зростання молодого покоління, забезпечує можливість та потреби для постійного самостійного оновлення своїх знань і швидку адаптацію надалі до мінливих умов діяльності та розвитку нового, сучасного в науці.

10.1. Наука й наукові дослідження в Україні та сучасному світі

Наука – це особлива форма людської діяльності, яка склалася історично і має своїм результатом цілеспрямовано відібрані факти, гіпотези, теорії, закони й методи дослідження. Слід мати на увазі, що наукове мислення є по суті запереченням того, що на перший погляд здається очевидним. Науковими слід вважати будь-які дослідження, теорії, гіпотези, які припускають перевірку [10].

Наука здатна виходити за межі кожного певного історичного типу практики і відкривати для людства нові предметні світи, які можуть стати об'єктами практичного освоєння лише на майбутніх етапах розвитку цивілізації.

Нове, як зазначив І. Герцен, необхідно створювати в поті чола, тоді як старе само продовжує існувати і твердо тримається на милицях звички [3; 12]. Шлях науковця тернистий, сповнений світлих сподівань та мрій про втілення неможливого, а то і виходу, як говорив І. Франко «поза межі можливого», проте наука існуватиме завжди, адже людина саме завдяки своєму невсипущому прагненню до пізнання, вічному жеврінню «чистого розуму» залишається людиною.

Знання та пізнання збільшують можливості людини у її взаємодії зі світом, збагачують напрями та сфери людської життєдіяльності. І. Кант називав науку організованим знанням, а мудрість – організованим життям. Проте наука є не тільки знання, але й свідомість, тобто вміння користуватися знанням як треба. Роль науки у суспільстві постійно зростає, а її соціальний престиж ставить високі вимоги до знань про науку. Однозначного тлумачення терміна «наука» немає. Так, один із засновників науки Дж. Бернал, відзначає, що «дати визначення науки по суті неможливо», окреслює шляхи, «дотримуючись яких можна наблизитися до розуміння того, чим є наука». За Дж. Берналом, науку можна розглянути як: інститут; метод; нагромадження традицій знань; фактор розвитку виробництва; найбільш сильний фактор формування переконань і відношень людини до світу [1; 12].

Італійський філософ Е. Агацці стверджував, що науку слід розглядати як «теорію про певну область об'єктів, а не як простий набір

суджень про ці об'єкти» [12]. У такому визначенні міститься заявка на розмежування наукового і повсякденного знання, на те, що наука може повною мірою відбутися лише тоді, коли доведеться розгляд об'єкта до рівня його теоретичного аналізу.

У Тлумачному словнику В. Даля (1866 р.) віднаходимо таке визначення науки: «Наука – розумне і зв'язне знання: повне і упорядковане зібрання досвідних і умоглядних істин, будь-якої частини знань; чіткий, послідовний виклад будь-якої галузі, гілки відомостей» [2; 12].

Енциклопедичний словник Ф. Брокгауза та І. Єфрона визначає науку як об'єктивно достовірні та систематизовані знання про дійсні явища з погляду їх закономірності чи незмінності. При такому на поясненні науки акцентується увага на упорядкованості та системності досвідних та теоретичних знань про дійсність [12].

В Академічному тлумачному словнику української мови читаємо: «Наука – одна з форм суспільної свідомості, що дає об'єктивне відображення світу; система знань про закономірності розвитку природи і суспільства та способи впливу на оточуючий світ» [12; 15].

Отже, однією з головних особливостей науки є доведеність істинності наукових знань, а метою отримання нових знань і використання їх у практичному освоєнні світу. Однак, оскільки наука постійно виходить за межі процесів виробництва і освоєння соціального досвіду, вона лише частково може спиратися на наявні форми масового практичного освоєння об'єктів. Їй потрібна особлива практика, за допомогою якої перевіряється істинність її знань. Такою практикою стає науковий експеримент, у ході якого перевіряється частина знань. Інші знання пов'язуються між собою логічними зв'язками, що забезпечує перенос істинності з одного висловлювання на інше. Звідси виникають такі характеристики науки як системна організація, обґрунтованість і доказовість знання.

Наука має дві важливі складові: систему наукових знань і систему наукової діяльності, а система наукових знань складається з таких основних елементів: теорія, закони, гіпотези, поняття й наукові методи.

Наукові методи, що входять до складу знань – це весь арсенал накопичених методів дослідження, а також етап наукової діяльності (методи, методика), які використовуються у процесі наукової діяльності в

даному конкретному циклі. Зокрема, проблеми й гіпотези також є науковими знаннями, але вони більш суттєві, ніж етапи наукової діяльності.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, що спрямована на здобуття й використання нових знань. Вона включає етапи отримання наукової продукції:

- 1) постановка (виникнення) проблеми;
- 2) побудова гіпотез і застосування наявних;
- 3) створення та впровадження новітніх методів наукового дослідження, які спрямовані на доведення гіпотез;
- 4) узагальнення результатів наукової діяльності.

Народження й розвиток науки має багаторічну історію. Ще у стародавньому світі з'явилися перші елементи науки з метою забезпечення потреб суспільної практики й носили суто практичний характер. Найбільш віддалені пізнавальні передумови науки пов'язуються з інтелектуальним стрибком, що відбувся приблизно між VII-VI століттями до нашої доби у результаті завершення процесу переходу «від міфу до логосу», коли в Давній Греції сформувалися ті раціональні структури, якими ми оперуємо й донині.

Ще на зорі свого розвитку людство поліпшувало умови життя за рахунок пізнання і певного перетворення навколишнього світу. Століттями, тисячоліттями досвід нагромаджувався, відповідним чином узагальнювався і передавався наступним поколінням. Механізм наслідування накопичених відомостей поступово вдосконалювався за рахунок встановлення певних обрядів, традицій, а потім – і писемності [11].

Зазначені зміни сприяли утворенню нового соціального статусу знання: знання стає необхідним елементом, визначником соціальних дій, поведінки людей. У суспільстві з'являється потреба в духовних посередниках, які переносили б знання від одного соціального прошарку до іншого «по горизонталі» (від учителя до учня), на відміну від шляхів трансляції знань «по вертикалі» (від батька до сина, який успадковує ремесло). Розшарування традиційного суспільства посилюється діяльністю перших філософів. Разом з тим, їх діяльність робить соціально

значущою раціональну практику – навички логічних міркувань, визначення понять, прийоми доведення й спростування, побудови аргументації, умовиводів, інтелектуальні змагання тощо.

Новий статус знання знаходить своє вираження й у ставленні давньогрецьких філософів до знання, його утворення та використання.

Саме зміна соціального статусу знання є однією з передумов виникнення нового типу знання – протонаукового. Ця передумова посилювалась і набувала дійсного характеру на шляху формування особливих суспільних форм виховання, що передбачали навчання різним знанням, успадкованим або відкритим заново. Так виникла історично перша форма науки – наука античного світу, або протонаука, предмет вивчення якої була вся природа в цілому. У цей період з'являються першооснови хімії, необхідні для видобування металів з руд, фарбування тканин. Потреби у відліку часу, орієнтування на Сонце, Місяць, визначення порядку зміни сезонних явищ заклали підґрунтя для астрономії. Дещо раніше виникли основи математики, які включали в себе водночас елементи арифметики й геометрії [11].

У науково-філософській системі Арістотеля означився поділ науки на фізику й метафізику (філософську онтологію). Далі всередині цієї системи починають формуватися як самостійні наукові дисципліни логіка й психологія, зоологія й ботаніка, мінералогія й географія, естетика, етика та політика. Таким чином, розпочався процес диференціації науки й виділення самостійних за своїми предметом і методами окремих дисциплін.

Новий переворот у системі культури відбувається в добу Відродження, що охоплює XIV – початок XVII століть. Відродження – доба становлення капіталістичних відносин, первісного нагромадження капіталу, підйому соціально-політичної ролі міст, буржуазних класів, утворення абсолютистських монархій і національних держав, епоха глибоких соціальних конфліктів, релігійних війн, ранніх буржуазних революцій, відродження античної культури, виникнення друкарства, епоха титанів думки і духу. Соціально-історичною передумовою культури Відродження було становлення буржуазного індивідуалізму, що приходить на зміну станovo-ієрархічній структурі феодальних відносин.

Середньовіччя завершує той тривалий період історії людства, в перебігу якого людина була ще прив'язана прямими або опосередкованими ланцюгами до колективу певного типу. Цей відрив остаточно здійснився саме в добу Відродження.

У добу Відродження була проведена основна інтелектуальна робота, що підготувала виникнення класичного природознавства. Це стало можливим завдяки світоглядній революції, що відбулася в Ренесансі й полягала в зміні системи «людина-світ людини». Дана система розпалася на три самостійних відношення: відношення Людини до Природи, до Бога і до самої себе.

Однією з істотних особливостей культури доби Відродження можна вважати культ діалогу, відродження бесіди, яка була характерною для античності. Ця особливість також впливала на становлення наукового знання – пошук істини в безпосередньому живому спілкуванні. Відродження не просто запозичує цей тип наукової комунікації, а суттєво його модифікує відповідно до нових культурних цінностей та ідеалів наукової роботи.

Гуманісти переглянули схоластичну картину світу і схоластичні методи пізнання природи й людини, вираженням чого стало нове осмислення людини, перехід від середньовічного (теоцентричного) до нового (антропоцентричного) бачення світу, хоча й у вигляді опису та критики.

Офіційна наука, яку викладали в університетах, себе вичерпала й почала гальмувати прогрес. Тому, учений доби Відродження виходить за межі університетських корпорацій, внаслідок чого не займає певного офіційного положення в ієрархії соціальних ролей. Знання оцінюється як особисте надбання мислителя, що досягається власним пошуком. Інтелектуали нового типу гуртуються навколо нових культурних центрів. Ними стають академії, що утворюються в XV столітті, та друкарні. Двома видатними здобутками цієї епохи були зрозумілий виклад «системи небес», у центрі якої розміщується Сонце (система М. Коперника), та перша детальна анатомія людського тіла, наведена в працях А. Везалія. Обидві праці були опубліковані 1543 року.

З другої половини XV ст., в епоху Відродження, починається перший період значного розвитку природознавства як науки, початок

якого (середина XV ст. – середина XVI ст.) характеризується накопиченням великого фактичного матеріалу щодо природи, який було здобуто експериментальними методами. У цей час відбувається подальша диференціація науки, в університетах починається викладання основ фундаментальних наукових дисциплін – математики, фізики, хімії.

Наука в сучасних її формах почала складатись у XVII-XVIII ст. і в силу головної закономірності свого розвитку перетворилася в нашу епоху на безпосередню продуктивну силу, яка суттєво й всебічно впливає на життя суспільства.

Другий період у розвитку природознавства, що може бути охарактеризований як революційний у науці, обіймає час від середини XVI ст. до кінця XIX ст. Саме в цей період було зроблено видатні відкриття у фізиці, хімії, механіці, математиці, біології, астрономії, геології. Геоцентрична система побудови світу, створена Птоломеем у II ст., замінюється геліоцентричною (М. Копернік, Г. Галілей – XVI-XVII ст.); було відкрито закони всесвітнього тяжіння (І. Ньютон – кінець XVII ст.), збереження маси в хімічних перетвореннях (М. Ломоносов, А. Лавуазьє – друга половина XVIII ст.), основні закони спадковості (Г. Мендель – кінець XVIII ст.). У другій половині XIX ст. Д. Менделєєвим було сформульовано періодичний закон у хімії. Справжній переворот у природознавстві зробили еволюційна теорія (Ч. Дарвін) і закон збереження та перетворення енергії.

Другий етап революції (кінець XIX ст.) призвів до краху поглядів, за якими природа з її предметами та зв'язками вважалася незмінною і такою, що рухається вічно в одному й тому самому колі. Вирішальну роль у цьому відіграли І. Кант і П. Лаплас, які створили космогонічну теорію.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. революція у природознавстві увійшла в нову, третю, специфічну стадію. Фізика переступила поріг мікросвіту: було відкрито електрон (Дж. Томсон, 1897 р.), закладено основи квантової механіки (М. Планк, 1890 р.), виявлено дискретний характер радіоактивного випромінювання.

У XX ст. розвиток науки в усьому світі характеризувався винятково високими темпами. На основі досягнень математики, фізики, хімії, біології та інших наук набули розвитку молекулярна біологія, генетика, хімічна фізика, фізична хімія, кібернетика, біокібернетика тощо.

У сучасних умовах різко змінився характер наукового дослідження, підхід до вивчення явищ природи. Місце попередньої ізоляції окремих дисциплін заступає їх взаємодія, взаємопроникнення. Тепер будь-який об'єкт природи або явище вивчаються в комплексі взаємопов'язаних наук.

Однією з головних рис розвитку сучасної науки є її зближення із суспільною практикою, виробництвом. На ранніх стадіях техніка і виробництво суттєво випереджали розвиток науки. Вони давали науці вже готовий матеріал для аналізу та узагальнення, ставлячи перед нею завдання, які диктує практика.

Швидкі темпи розвитку науки у ХХ ст. стимулювали створення наукознавства, яке вивчає закономірності функціонування й розвитку науки, структуру та динаміку наукової діяльності, економіку й організацію наукових досліджень, форми взаємодії з іншими сферами матеріального та духовного життя суспільства.

Наукова діяльність у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу й здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної та виробничої діяльності у системі вищої освіти. Закон України «Про вищу освіту» визначає головні завдання наукової діяльності у вищих навчальних закладах, до яких належать [4]:

- органічна єдність змісту освіти й програм наукової діяльності;
- створення стандартів вищої освіти, підручників і навчальних посібників з урахуванням досягнень науки й техніки;
- упровадження результатів наукових досліджень у практику;
- безпосередня участь суб'єктів освітнього процесу в науково-дослідних роботах, що проводяться у закладі вищої освіти;
- організація наукових, науково-практичних, науково-методичних семінарів, конференцій, олімпіад, конкурсів науково-дослідних, курсових, дипломних та інших робіт учасників освітнього процесу.

Організація науково-дослідної діяльності у закладах вищої освіти України здійснюється на основі діючих Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», статутів університетів та інших закладів вищої освіти III і IV рівнів акредитації.

Успішність наукової діяльності неможлива без знання її організації, теорії, методології, технології та методів. Ці знання необхідні здобувачам вищої освіти для успішної участі в освітньому й науковому процесі.

10.2. Опис навчальної дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень»

Відповідно до Положення про навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка [13] навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни (НМЗНД) – це сукупність нормативних, навчально-методичних, інформаційно-довідкових та контрольних матеріалів із конкретної навчальної дисципліни, представлених у паперовій та / або електронній формах, упорядковані без порушення авторських прав на твори, що входять до складу НМЗНД, необхідних і достатніх для ефективного формування у студентів відповідних компетентностей, передбачених освітньою програмою спеціальності відповідного рівня вищої освіти.

Так, на факультеті фізичного виховання та спорту для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальностями 014 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт розроблено навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень», яка впроваджена в освітній процес Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленко як складова змісту професійної підготовки майбутніх фахівців і побудована на відповідних наукових, педагогічних, методичних та методологічних засадах.

Мета вивчення навчальної дисципліни: сформувати у здобувачів знання про науково-дослідну роботу, методологію та методи наукового дослідження, аналізу, узагальнення його результатів, основні етапи, форми та елементи організації наукової діяльності; розвивати креативне мислення, здатність генерувати нові ідеї; виробити вміння впроваджувати у практичну діяльність результати наукових досліджень, навички самостійної розумової праці.

Очікувані результати навчання з дисципліни:

– вільно обговорювати пріоритетні напрями наукових досліджень в Україні та закордоном, актуальні проблеми наукових досліджень у сфері фізичної культури;

- розробляти та реалізовувати наукові і прикладні проєкти, знати й застосовувати методи наукових досліджень у сфері фізичної культури для розв’язання проблем інноваційного характеру;
- володіти основами методології та технології наукових досліджень в галузі фізичної культури, при написанні та оформленні наукових публікацій, кваліфікаційної роботи тощо;
- проводити аналіз теоретико-експериментальних даних, формулювати висновки та пропозиції;
- дотримуватись принципів академічної доброчесності при організації наукових досліджень;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: розуміння загальних рис науки, розвитку науки, різних періодів становлення суспільства, суті наукового пізнання, типових схем фінансування наукоємних розробок, основ сучасної науково-технічної політики, класифікації наук тощо.

Критерії оцінювання результатів навчання.

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни:

90-100 – рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни: Найвищий високий рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни, що засвідчують його безумовну готовність до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом. Студент має міцні і системні знання з дисципліни, використовує термінологію, вільно володіє понятійним апаратом, має чітке уявлення про виникнення та еволюцію науки, її теоретичні та методологічні принципи, види та ознаки наукового дослідження. Розуміє зміст науково-дослідної роботи в професійній діяльності. Володіє методологією й технологією організації наукових досліджень. Здатній написати й оформити наукову роботу (тези, стаття, кваліфікаційна робота) за вимогами до структурування та з дотриманням принципів академічної доброчесності. Будує відповідь логічно, послідовно, розгорнуто, використовуючи наукову і спеціальну термінологію. Проводить аналіз теоретико-експериментальних даних, формулювати висновки та пропозиції.

75-89 – *рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни:* наявний достатній рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни та готовності до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом. Студент знає програмний матеріал повністю; має практичні уміння з організації наукових досліджень, але недостатньо вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми, вільно володіє понятійним апаратом, має чітке уявлення про виникнення та еволюцію науки, її теоретичні та методологічні принципи, види та ознаки наукового дослідження, розуміє зміст науково-дослідної роботи в професійній діяльності, володіє методологією й технологією організації наукових досліджень; здатний, але з важкістю може написати й оформити наукову роботу за вимогами до структурування та з дотриманням принципів академічної доброчесності. На достатньому рівні проводить аналіз теоретико-експериментальних даних, формулювати висновки та пропозиції.

60-74 – *рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни:* наявні мінімально достатні для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом результати вивчення навчальної дисципліни. Студент знає основний зміст теми, має уявлення про зміст наукової методології, але його знання мають загальний характер, іноді не підкріплені прикладами, має практичні навички з організації наукового дослідження, але недостатньо вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми, понятійним апаратом володіє на репродуктивному рівні, має загальне уявлення про методологією й технологією організації наукових досліджень; на простому доступно-побутовому рівні здатний відповісти на основні й додаткові питання викладача. На мінімально достатньому рівні проводить аналіз теоретико-експериментальних даних, формулювати висновки та пропозиції.

35-59 – *рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни:* низка запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни відсутні. Рівень наявних результатів навчання не є достатнім для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом. Студент має прогалини в теоретичному курсі та практичних вміннях. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні, має поверхове

уявлення про методологію й технологію організації наукових досліджень; на фрагментарному рівні здатний відповісти на основні питання викладача.

0-34 – *рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни*: студент має фрагментарні знання з дисципліни. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Мова невиразна, обмежена, бідна, словниковий запас не дає змоги оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Сучасне розуміння науки та науково-дослідницької діяльності.

Предмет та поняття про науку, її сутність, історичні аспекти розвитку. Процес пізнання, його види та структура, понятійний апарат, зміст і функції науки. Наука як система знань, закономірності її розвитку. Гіпотеза, докази та формування теорій. Класифікація науки. Організація наукової діяльності в Україні та закладах вищої освіти. Наукові комунікації. Науково-дослідницька діяльність.

Тема 2. Методологія й технологія організації наукових досліджень.

Поняття про методологію наукового дослідження, види та функції досліджень. Технологічні засади наукового дослідження. Технологія визначення понятійно-категоріального апарату дослідження. Виконання теоретичних і прикладних наукових досліджень. Бібліографічний апарат наукових досліджень. Пошук інформації у процесі наукової роботи.

Тема 3. Методи наукових досліджень у сфері фізичної культури.

Значення науково-дослідної роботи для розвитку фізичної культури. Загальна характеристика методів дослідження у фізичній культурі. Методи теоретичного аналізу і узагальнення. Методи педагогічного обстеження. Експериментальні та математичні методи дослідження.

Тема 4. Вимоги до структурування й оформлення наукових робіт.

Види наукових публікацій. Загальна характеристика кваліфікаційних (магістерських) робіт. Робота над написанням і оформленням кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Тема 5. Академічна доброчесність: проблеми дотримання, пріоритети.

Академічна доброчесність як сучасна вимога при написанні наукової роботи. Прояви академічної недоброчесності. Найпоширеніші методи приховування плагіату та шляхи подолання проблеми.

Засоби діагностики результатів навчання: питання й завдання для самоконтролю, усного та письмового опитування, тести, завдання самостійної роботи, варіанти завдань модульної контрольної роботи.

Самоконтроль – це здатність людини регулювати і контролювати свої емоції, думки і поведінку. Назва утворена від англійського слова Self-control, яке дослівно можна перекласти як «контроль себе» або «я себе контролюю». Самоконтроль людини пов'язаний з усвідомленістю і волею [14].

Методи *усного та письмового опитування* знаходять широке застосування в педагогічних для збору інформації. Усне опитування може носити характер бесіди. Бесіда являє собою усне спілкування викладача в довільній формі з одним або декількома студентами. Під час бесіди питання можуть задавати як викладачем, так і здобувачем [9].

Наприклад, питання для обговорення:

1. Дати визначення поняттю «наука».
2. Схарактеризувати загальні відомості про суть наукового пізнання.
3. Дати визначення поняттям «об'єкт» та «предмет» наукового пізнання, навести конкретні приклади.
4. Назвати характерні риси науки та наукового дослідження.
5. Пояснити, у чому полягає відмінність між науковим і повсякденним пізнанням.
6. Назвати та обґрунтувати основні періоди розвитку науки, пояснити, які наукові досягнення було зроблено у ці періоди.
7. Провести порівняльний аналіз понять «аксіома», «теорія», «гіпотеза».
8. Дати загальну характеристику методів наукових досліджень: методи емпіричного дослідження, теоретичного пізнання, загальнологічні методи і прийоми дослідження.
9. Обґрунтувати логіку етапів здійснення наукового дослідження.

10. Пояснити особливості формулювання теми наукового дослідження та розробки робочої гіпотези.

11. Розкрити технологію визначення понятійно-категоріального апарату дослідження.

Письмове опитування відбувається у вигляді письмових завдань, тестів тощо.

Тести – випробування або перевірка за якими студент (під час виконання тесту) виконує певну дію, а його результат реєструється у формі окремої відповіді, що оцінюється встановленою кількістю балів.

Наприклад:

1. Формулювання мети дослідження відповідає на питання:

- 1) що досліджується?
- 2) для чого досліджується?
- 3) ким досліджується?
- 4) коли досліджується?
- 5) де досліджується?

2. Завдання являють собою етапи роботи:

- 1) з досягнення поставленої мети;
- 2) доповнюють мету;
- 3) для подальших досліджень;
- 4) пов'язані з вибором об'єкта дослідження;
- 5) пов'язані з вибором предмета дослідження.

Самостійна робота студентів займає провідне місце у системі сучасної вищої освіти. З усіх видів навчальної діяльності самостійна робота значною мірою забезпечує формування самостійності як провідної риси особистості студента.

Наприклад:

1. Опрацювати конспекти лекцій (виділити маркером основні концептуальні засади).

2. Опрацювати основну та додаткову літературу за темами:

- етапи розвитку сучасної науки, науковий прогрес;
- організація наукової діяльності в Україні;
- система підготовки наукових кадрів в Україні;
- особливості присвоєння наукових ступенів.

Матеріал оформити тезами за структурою: мета, виклад основного матеріалу, висновок.

Модульна контрольна робота – це контрольна робота, яка проводиться переважно як підсумок набутих знань за рік і включає різновид контрольних заходів, який проводиться з метою оцінки результатів навчання студентів на визначених його етапах, а також для встановлення зворотного зв'язку між викладачем, його якістю викладання та рівнем знань і умінь здобувачів вищої освіти.

10.3. Організація, виконання та захист кваліфікаційних (магістерських) робіт на факультеті фізичного виховання та спорту

Кваліфікаційна (магістерська) робота – це самостійна науково-дослідна робота, яка носить теоретичний чи експериментальний характер. Вона виявляє ступінь та рівень наукової підготовки здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти з означеного фаху та повинна містити елемент новизни і виявляти загальнонаукову, спеціальну підготовленість студента, його ерудицію, дослідницькі навички, уміння мислити та зв'язувати теоретичні знання з практикою [7; 8].

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо організації, виконання та захисту кваліфікаційних (бакалаврських / магістерських) робіт у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка [8] кваліфікаційна робота зорієнтована на формування загальних і спеціальних компетентностей, передбачених освітньою програмою підготовки магістра, зокрема, здатності самостійно здійснювати науковий пошук і розв'язувати конкретні науково-теоретичні й практичні завдання професійного характеру.

У процесі підготовки кваліфікаційної роботи здобувач зобов'язаний:

- 1) обґрунтувати актуальність, розкрити зміст і сутність обраної теми дослідження, спираючись на отримані знання з вивчених освітніх компонентів та аналіз самостійно опрацьованих джерел;
- 2) опанувати методику роботи зі спеціальною літературою, систематизувати й узагальнити зібраний матеріал;

3) провести критичний аналіз різних поглядів і виробити власну позицію вирішення проблеми;

4) оцінити практичний досвід, розробки, пропозиції та рекомендації з обраної теми;

5) виконати поставлені завдання щодо дослідження явища, процесу;

6) сформулювати та обґрунтувати висновки / рекомендації стосовно сутності проблеми;

7) дотримуватися вимог щодо оформлення покликань на використані джерела та вимог до загального оформлення кваліфікаційної роботи.

Процес підготовки та організації науково-дослідницької діяльності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти на факультеті фізичного виховання та спорту рекомендовано здійснювати за таким алгоритмом [7]:

- вибір теми дослідження;
- вивчення науково-методичної літератури та її опрацювання;
- складання плану роботи, узгодження його з науковим керівником;
- визначення методології дослідження (об'єкта, предмета дослідження, мети і завдань, гіпотези та методів дослідження);
- написання тексту роботи згідно з її структурою;
- формулювання висновків і практичних рекомендацій;
- попередній захист роботи на кафедрі;
- оформлення кваліфікаційної роботи;
- захист кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Розглянемо деякі положення щодо зазначених пунктів.

Вибір теми кваліфікаційної роботи – одне із складних і найбільш відповідальних завдань. Одним із найважливіших критеріїв правильності вибору теми є її актуальність (теоретичне і практичне значення), яка пов'язується з оздоровчим, виховним та освітнім впливом фізичної культури.

Теми кваліфікаційних робіт пропонують науково-педагогічні працівники відповідної кафедри. З огляду на власні наукові уподобання та інтереси студент обирає тему і наукового керівника. Здобувач вищої освіти (за погодженням із науковим керівником) може запропонувати власну, не передбачену в переліку тему кваліфікаційної роботи, з

обґрунтуванням вибору та актуальності. Запропоновану студентом тему розглядають на засіданні кафедри, затверджують чи відхиляють її. Обрану тему роботи закріплюють за студентом та науковим керівником наказом ректора і вона не може бути змінена на власний розсуд. У виняткових випадках, на підставі мотивованої, узгодженої з науковим керівником заяви здобувача вищої освіти та службової записки завідувача кафедрою, тему кваліфікаційної роботи змінюють і затверджують додатковим наказом ректора Університету [8].

Раціональність обраної теми та її успішне виконання сприяє наявності відповідної матеріально-технічної та експериментальної бази для проведення дослідження. Основу такої бази складає, насамперед, необхідна література за темою, науково-дослідна апаратура, комп'ютери, місце проведення дослідження та відповідний контингент респондентів [7].

Актуальність дослідження – це міра важливості обраної теми дослідження на даний момент і в цій ситуації для вирішення певної проблеми, завдання або питання.

Наприклад:

Актуальність дослідження. В основі педагогічної майстерності вчителя фізичного виховання лежать знання викладання предмета (фізична культура) та його методики, важливо, щоб кожен учитель усвідомив, що найсуттєвішим у методиці є рівень індивідуальної майстерності педагога. Педагогічна майстерність – вияв високого рівня педагогічної діяльності. Через його діяльність методика і віддзеркалюється в конкретних досягненнях учнів. Кожному вчителю варто пам'ятати, що результати фізичного виховання учнів залежать не тільки безпосередньо від вчителя фізичної культури, а й від загальної орієнтації на цей процес навколишнього середовища. Тому, вибір теми наукового дослідження є актуальним.

Мета наукового дослідження – кінцевий результат, на досягнення якого спрямоване дослідження. Вона повинна містити в узагальненому вигляді очікувані результати та наукові завдання.

Мета формулюється коротко, висловлюючи те основне, що має намір зробити дослідник, якого кінцевого результату він прагне. Метою дослідження може бути розробка методик та засобів навчання, тренування; виховання якостей особистості; розвитку (виховання)

фізичних якостей тощо. *Завдання* – це конкретні етапи досягнення мети, які визначають спрямованість і хід дослідження. Від них залежить структура роботи (кожному із поставлених завдань має відповідати конкретна її частина – розділ, підрозділ) [7].

Наприклад:

Мета дослідження: проаналізувати навчально-методичне забезпечення урочних форм навчання в контексті формування фізичної культури школярів.

Завдання дослідження:

1. Дати загальну характеристику уроку в контексті формування фізичної культури школярів.

2. Визначити та охарактеризувати сучасні навчальні технології в контексті формування фізичної культури школярів.

3. Запропонувати педагогічні ситуації урочних форм навчання в контексті формування фізичної культури школярів та шляхи їх розв'язання.

Визначення об'єкту і предмету дослідження. Об'єктом педагогічної науки, до якої належить і сфера фізичної культури та спорту, є освітній, навчально-організаційний, управлінський та тренувальний процес. Основним об'єктом науково-педагогічного дослідження можуть бути процеси, що розвиваються. Предметом педагогічного дослідження може бути прогнозування, удосконалення та розвиток освітнього процесу та управління закладами освіти; зміст освіти; форми та методи педагогічної діяльності; діагностика освітнього процесу; шляхи, умови, фактори вдосконалення навчання, виховання, тренування; характер психолого-педагогічних вимог та взаємодій між педагогами та учнями, тренерами та спортсменами; особливості та тенденції розвитку спортивно-педагогічної науки та практики; педагогічних взаємин. Отже, об'єктом є те, що досліджується, а предметом – те, що в цьому об'єкті отримує наукове пояснення. Саме предмет дослідження визначає тему дослідження [7; 8].

Наприклад:

Об'єкт дослідження – урочні форми навчання в контексті формування фізичної культури школярів.

Предмет дослідження – щільність уроку в контексті формування фізичної культури школярів.

Ретельний вибір та перелік методів, що будуть використані для вирішення поставлених завдань дослідження є важливим етапом для досягнення поставленої мети. *Методи дослідження* називають конкретно, логічно визначаючи, що саме досліджувалось певним методом. Найбільш інформативнішими дослідженнями у сфері фізичної культури та спорту є теоретичні (аналіз літературних даних та узагальнення наукових, методичних пошуків, дослідницької діяльності провідних фахівців); педагогічні методи, що спираються на спостереження у педагогічному процесі та експеримент у межах начального процесу; антропометричні та фізіометричні методи, що конкретизують теоретичний матеріал; соціологічні методи, опитування та визначення ефективності застосування певних методичних впливів; методи математичної статистики для підтвердження достовірності отриманих результатів [7; 8].

Наприклад:

Методи дослідження:

Для реалізації завдань дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні методи, адекватні темі і меті:

– *теоретичні*: вивчення та аналіз наукової літератури з проблеми дослідження; вивчення та аналіз педагогічного досвіду; синтез, порівняння, систематизація, узагальнення, спрямовані на обґрунтування теоретичних положень дослідження;

– *емпіричні*: проведення індивідуальних та групових бесід, інтерв'ювання, анкетування, тестування, спостереження;

– *статистичні*: математична обробка результатів дослідно-експериментальної роботи та їх інтерпретація; статистичні методи обробки одержаних даних, за допомогою яких визначалися значущість та надійність результатів.

Елементи наукової новизни формулюються у чітко прописаних автором позиціях відносно того, що було зроблено особисто, теоретично обґрунтовуючи вагомість дослідження. Акцентують увагу також на положеннях, які були уточнені та удосконалені. Кожне нове положення чітко формулюють, відокремлюючи основну його сутність і зосереджуючи увагу на рівні досягнутої новизни [7; 8].

Наприклад: наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше визначено та охарактеризовано сучасні навчальні технології в контексті формування фізичної культури школярів. Запропоновано педагогічні ситуації урочних форм навчання в контексті формування фізичної культури школярів та шляхи їх розв'язання.

Відзначаючи *практичну цінність* здобутих результатів, необхідно подати інформацію про ступінь їх готовності до використання або масштабів застосування. Ураховуючи важливість прикладного аспекту наукової роботи, необхідно довести можливості використання отриманих результатів на практиці [7].

Наприклад:

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці та впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти навчально-методичного посібника «Розв'язання педагогічних ситуацій як фактор готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності».

Апробацію результатів дослідження указують за наявності назви конференцій, семінарів, на яких було обговорено результати дослідження (вказується назва, місце і рік проведення) та кількість публікацій. Відповідно до освітньо-професійних програм «Середня освіта (Фізична культура)» та «Фізична культура і спорт» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, які впроваджено в освітній процес факультету фізичного виховання та спорту Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка опублікування тез доповідей, статей у збірниках науково-практичних конференцій, у вітчизняних і зарубіжних фахових наукових виданнях є обов'язковою умовою успішного публічного захисту кваліфікаційної роботи.

Наприклад:

Апробація результатів дослідження. Результати наукового пошуку обговорено на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми і перспективи розвитку фізичного виховання та спорту в закладах освіти», яка відбулася 12 березня, 2023 року в м. Полтава.

Загальні відомості про структуру й обсяг роботи подається у вигляді інформації про структуру роботи, наявності таблиць, малюнків та додатків, списку використаних джерел (кількість найменувань).

Наприклад:

Структура та обсяг наукової роботи. Кваліфікаційну роботу складають вступ, два розділи із висновками, загальні висновки, список використаних джерел (90 найменувань), 12 таблиць, 19 рисунків. Загальний обсяг – 80 сторінок.

Попередній захист кваліфікаційної роботи відбувається на випусковій кафедрі не пізніше як за місяць до визначеної дати захисту. Склад комісії для його проведення визначає та затверджує завідувач кафедри.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо організації, виконання та захисту кваліфікаційних (бакалаврських / магістерських) робіт у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка до публічного захисту перед Екзаменаційною комісією допускають кваліфікаційні роботи, які відповідають таким вимогам [8]:

– у встановлений термін готову (переплетену) і зареєстровану в спеціальному журналі роботу подано на кафедру;

– на титульному аркуші роботи є резолюція завідувача кафедри: «До захисту допущено» та підпис, а в кінці роботи – підпис її автора (здобувача);

– у роботу вкладено рецензію фахівця, відгук наукового керівника, заяву здобувача, що засвідчує самостійність виконання кваліфікаційної роботи і відсутність в ній академічного плагіату, довідку про перевірку на академічний плагіат, публікації (для претендентів на високі позитивні оцінки).

Захист кваліфікаційної роботи проводять відкрито за участю не менше половини складу Екзаменаційної комісії за обов'язкової присутності голови комісії.

У програмі методичних рекомендаціях до атестаційного екзамену з професійної підготовки та захисту кваліфікаційних робіт для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою 014 Середня освіта (Фізична культура) [6] запропоновано критерії оцінюванні якості виконання студентом кваліфікаційної роботи:

– актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи;

– чіткість формулювання мети і завдань дослідження;

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ КОМПОНЕНТІВ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ
У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

- логіка побудови змісту роботи;
- якість теоретико-методологічного аналізу проблеми;
- ґрунтовність аналізу наукових джерел;
- правильність і повнота виконання поставлених завдань;
- самостійність в одержанні наукових результатів;
- змістовність зроблених узагальнень і висновків;
- дотримання чинних вимог до оформлення роботи;
- змістовність доповіді студента про основні результати дослідження;
- правильність та чіткість відповідей на запитання членів ЕК.

Сума отриманих балів за результатами Атестаційного Екзамену	Значення оцінки	Рівень досягнення студентом програмних результатів навчання за освітньою програмою «Середня освіта (Фізична культура)»
90-100	відмінно	Кваліфікаційна робота виконана вчасно, самостійно, тема дослідження розкрита повною мірою. Правильно визначено предмет, об'єкт дослідження. Зміст роботи продуманий, логічний, сприяє розкриттю заявленої теми. Мета та завдання чітко окреслені та реалізовані у дослідженні. Автор використовує сучасний методологічний інструментарій. Робота містить елементи наукової новизни та характеризується глибиною теоретичного опрацювання використаних джерел. Зміст розділів та підрозділів відповідає їх назвам, структура роботи чітка, її частини пропорційні за розміром, послідовно розміщені. Висновки логічні та ґрунтовні. Робота оформлена без порушення вимог, з дотриманням граматичних, пунктуаційних та стилістичних норм українського правопису. Відгук і рецензія позитивні. Доповідь під час захисту аргументована, логічна і повна. Відповіді на питання членів ЕК правильні, стислі, але й вичерпні.
75-89	добре	Кваліфікаційна робота виконана вчасно, тема дослідження розкрита, мета і завдання виконані, теоретичні узагальнення та висновки правильні.

		Проте є несуттєві недоліки у логіці дослідження та оформленні тексту. Застосування сучасного аналітичного інструментарію дещо неповне. Відгук і рецензія позитивні, але містять окремі зауваження до роботи. Доповідь логічна і аргументована, але не зовсім повна. Відповіді на питання членів ЕК правильні.
60-74	задовільно	Кваліфікаційна робота виконана вчасно, проте з порушенням термінів виконання окремих етапів роботи. Тема роботи розкрита, але у змісті є суттєві недоліки. Мета і завдання дослідження реалізовані не повною мірою. Відсутній самостійний аналіз явищ. Висновки обґрунтовано непереконливо, авторські узагальнення неаргументовані, поверхові. У відгуку та рецензії вказано на суттєві зауваження щодо логічності та послідовності дослідження. Загалом дослідження має описовий характер. Робота оформлена із порушенням вимог. Доповідь не розкриває усієї суті проведеного дослідження, його результатів. Відповіді на питання членів ЕК мають загальний характер, є неповними.
35-59	незадовільно	Кваліфікаційна робота подана до захисту невчасно. Відсутня логіка у побудові структури дослідження. Мета і завдання нереалізовані. Назви окремих розділів не відповідають їхньому змісту. Текст роботи має компіляційний характер. Зовсім відсутні самостійні судження. Висновки не співвідносяться зі змістом розділів та із завданнями. Робота оформлена із суттєвими недоліками, недбало, її обсяг становить лише половину від зазначеного у вимогах. Відгук та рецензія негативні. Доповідь взагалі не відображає зміст виконаної роботи, відповіді на питання членів ЕК неправильні.
Робота до захисту не допускається (1-34 балів)	незадовільно	Кваліфікаційну роботу було подано безпосередньо перед захистом, до того ж відгук наукового керівника та рецензія відсутні або обсяг роботи становить третину від необхідного.

При написанні кваліфікаційної роботи необхідно обов'язково покликатися на авторів і джерела, з яких запозичено матеріали або окремі результати. Використання у роботі запозиченого матеріалу без посилання (покликання) на автора не допускають. Це вважають плагіатом, тобто порушенням академічної доброчесності.

10.4. Академічна доброчесність у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка

Відповідно до Кодексу академічної доброчесності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка [5] академічна доброчесність (далі АД) – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Академічна доброчесність визнається засадничим принципом здійснення освітньої, наукової, інноваційної діяльності в Університеті, однією з основоположних засад корпоративної етики та необхідним елементом освітнього процесу. Вона заснована на принципах взаємної відповідальності, чесності у навчанні й викладанні, справедливості в оцінюванні навчальних досягнень студентів, самоповаги та збереження людської гідності, колегіальності й прозорості, гуманності, довіри, взаємоповаги, дотримання етичних принципів і визначених законом правил у навчанні, викладанні, науковій (творчій) діяльності для утвердження довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

В Університеті встановлюється нульова толерантність до будь-яких проявів порушення академічної доброчесності. Здобувачі освіти всіх рівнів вищої освіти ознайомлюються з поняттям АД, визнають важливість АД, не допускають її порушення та підписують Декларацію академічної доброчесності шануючи понад столітні традиції *alma mater*, усвідомлюючи високу відповідальність перед громадою і суспільну значущість професії педагога.

ДЕКЛАРАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ здобувача вищої освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Я, _____,
(ПІБ повністю, факультет, група)

студент (аспірант) Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, шануючи понад столітні традиції alma mater, усвідомлюючи високу відповідальність перед громадою і суспільну значущість професії педагога, підписую цей документ і

ЗАЯВЛЯЮ, що у навчанні та дозвіллі неухильно дотримуватимусь чинного законодавства, загальнолюдських правил етики та моралі, власну діяльність проводитиму відповідно до місії, цінностей та корпоративної культури Університету, до Кодексу академічної доброчесності.

Беру на себе добровільні **ЗОБОВ'ЯЗАННЯ**:

✓ дотримуватись норм чинного законодавства у царині освіти і науки, а також правил корпоративної етики ПНПУ імені В.Г. Короленка у навчальний та позааудиторний час;

✓ чесно, сумлінно і відповідально здійснювати навчальну, наукову і творчу діяльність,

✓ керуватися принципами і засадами академічної доброчесності, запобігати будь-яким проявам її порушення (плагіату, самоплагіату, фальсифікації, фабрикації, обману, списуванню, хабарництву);

✓ толерантно ставитися до всіх членів академічної спільноти.

Підтверджую власну **ОБІЗНАНІСТЬ** із поняттям академічної доброчесності, **УСВІДОМЛЮЮ** відповідальність за її порушення.

(дата)

(підпис)

Так, у жовтні 2022 року відбулося урочисте підписання Декларації академічної доброчесності на факультеті фізичного виховання та спорту. Захід провели у змішаному форматі з використанням платформи ZOOM. Декларацію підписали студенти-першокурсники факультету, які вперше готувалися скласти екзамени у стінах університету та здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Участь у заході взяли ректорка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Марина Гриньова, очільник факультету фізичного виховання і спорту Павло Хоменко, член комісії з академічної доброчесності Олена Момот, представники студентського самоврядування факультету.

Звертаючись до здобувачів, професорка Марина Гриньова наголосила на важливості дотримання усіма учасниками освітнього процесу правил академічної доброчесності для довіри суспільства здобутим результатам навчання. Викладачі також побажали здобувачам вищої освіти у своїй освітній, навчально-науковій, творчій діяльності дотримуватися основних принципів та фундаментальних цінностей академічної доброчесності, толерантно ставитися до всіх членів академічної спільноти.

Елементами системи якості освіти в Університеті, спрямованими на утвердження академічної доброчесності, є:

- дотримання норм законодавства України;
- формування й підтримка позитивного іміджу Університету, утвердження і продовження його кращих традицій;
- дотримання етичних норм спілкування всіх учасників освітнього процесу на принципах демократизму, толерантності, взаємоповаги;
- запобігання корупції, неправомірній вигоді;
- дотримання норм законодавства щодо захисту авторських прав;
- надання якісних освітніх послуг, заснованих на досягненнях науки і спрямованих на практичне застосування;
- надання достовірної інформації про методики й результати досліджень, джерела використаної інформації та власну науково-педагогічну, наукову, творчу діяльність;

– контроль за дотриманням академічної доброчесності учасниками освітнього процесу;

– об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Академічна спільнота Університету визнає академічну доброчесність засадничою цінністю освітнього і наукового процесів і зобов'язана дотримуватися загально визнаних норм етики, моралі, стандартів у сферах освітньої, науково-дослідної і виховної діяльності, поважати гідність осіб, які працюють і навчаються в Університеті, підтримувати систему демократичних відносин між усіма представниками університетської спільноти, сприяти підвищенню морально-психологічного клімату в колективі, спрямовувати свої дії на зміцнення авторитету та позитивного іміджу Університету.

Система забезпечення академічної доброчесності є невід'ємним складником внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти Університету і містить:

1) нормативно-правову базу;

2) структурні підрозділи, які впроваджують систему забезпечення АД;

3) механізми упровадження й контролю за системою забезпечення АД (інструменти впровадження системи забезпечення АД, інструменти контролю за дотриманням АД);

4) систему правоосвітньої та правовиховної роботи (інформаційну, консультативну, корекційну діяльність).

Всі випадки порушення АД обов'язково розглядаються Комісією з АД Університету, відповідно до процедур, визначених чинним законодавством та внутрішніми нормативними документами Університету.

Наукові, науково-педагогічні та педагогічні, працівники Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка зобов'язані [5]:

– постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність;

– виконувати освітню програму для досягнення здобувачами освіти передбачених нею результатів навчання;

– сприяти розвитку здібностей здобувачів освіти, формуванню навичок здорового способу життя, дбати про їхнє фізичне і психічне здоров'я;

– дотримуватися академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами освіти в освітньому процесі та науковій діяльності;

– дотримуватися педагогічної етики;

– поважати гідність, права, свободи і законні інтереси всіх учасників освітнього процесу;

– настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства;

– формувати у здобувачів освіти усвідомлення необхідності додержуватися Конституції та законів України, захищати суверенітет і територіальну цілісність України;

– виховувати у здобувачів освіти повагу до державної мови та державних символів України, національних, історичних, культурних цінностей України, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання України та навколишнього природного середовища;

– формувати у здобувачів освіти прагнення до взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами;

– захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти, запобігати вживанню ними та іншими особами на території закладів освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів, іншим шкідливим звичкам;

– додержуватися установчих документів та Правил внутрішнього розпорядку Університету, виконувати свої посадові обов'язки.

Так, викладачі факультету фізичного виховання і спорту, які здійснюють науково-дослідну роботу студентів постійно беруть участь у семінарах, вебінарах щодо дотримання принципів АД.

Наприклад, 10 листопада 2022 року колектив факультету фізичного виховання та спорту взяв участь у науковому вебінарі «Академічна доброчесність у спортивній науці»: професори Олена Момот та Оксана Корносенко (гаранти освітніх програм «Середня освіта (Фізична культура)» та «Фізична культура і спорт» другого (магістерського) рівня вищої освіти), доценти: Тамара Денисовець, Валентина Бондаренко та Ольга Квак, асистенти: Яна Демус та Сергій Хлібкевич, який був проведено в режимі онлайн факультетом здоров'я, фізичного виховання і спорту Київського університету імені Бориса Грінченка з метою підвищення рівня поінформованості викладачів, студентів і молодих вчених стосовно принципів академічної доброчесності в освіті і науці.

У ході вебінару науково-педагогічні працівники факультету здоров'я, фізичного виховання і спорту Київського університету імені Бориса Грінченка поділилися досвідом щодо актуальних питань дотримання академічної доброчесності в закладі вищої освіти, а саме: Роль НАЗЯВО у забезпеченні академічної доброчесності в системі вищої освіти та науки; Сорумoves – Рухи Атлетів та Авторське Право; Щодо дотримання принципів академічної доброчесності у Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту; Реалізація основних засад академічної доброчесності (на прикладі Київського університету імені Бориса Грінченка).

Політика АД забезпечується й підтримується всіма учасниками освітнього процесу та співробітниками Університету. Здобувачі освіти зобов'язані [5]:

- виконувати вимоги освітньо-професійної, освітньо-наукової програм, дотримуючись принципів академічної доброчесності, та досягти результатів навчання, передбачених стандартом освіти для відповідного рівня освіти;

- поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм;

- відповідально та дбайливо ставитися до власного здоров'я, здоров'я оточуючих, довкілля;

- дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку Університету, а також умов договору про надання освітніх послуг;

– дотримуватися правил ділової етики в професійному та офіційному спілкуванні.

Так, 3 листопада 2022 року кафедрою теоретико-методичних основ викладання спортивних дисциплін було організовано методичний онлайн-вебінар «Дотримання академічної доброчесності».

У вебінарі взяли участь як викладачі кафедри: Олена Момот, яка є членом комісії з академічної доброчесності Університету, Юлія Зайцева, Ірина Тараненко, так і запрошені гості – стейкхолдери освітніх програм «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти: Олег Сич – директор Полтавського спортивного ліцею Полтавської обласної ради, Лариса Семеняка – директорка Полтавського міського центру позашкільної освіти Полтавської міської ради Полтавської області, Світлана Дяченко – директорка ліцею № 6 «Лідер» Полтавської міської ради, Ірина Рогодченко – директорка Карлівського ліцею імені Ніни Герасименко та викладачі кафедра фізичного виховання, спорту та здоров'я людини Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

На заході була розглянута нагальна проблема – дотримання академічної доброчесності, зумовлена стрімким розвитком інформаційних технологій, можливостями вільного доступу до інтернет ресурсів, певною некомпетентністю здобувачів у використанні продуктів інтелектуальної власності. Відповідно до окреслених проблем на вебінарі було розглянуто такі питання: академічна доброчесність у процесі написання наукових робіт, прояви академічної недоброчесності та методи приховування плагіату, джерелознавчі аспекти як необхідна умова дотримання академічної доброчесності, роль оцінювання у формуванні академічно доброчесного середовища тощо.

Дотримання АД здобувачами освіти передбачає [5]:

– самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

– посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

– дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Отже, широке залучення здобувачів вищої освіти до науково-дослідної роботи, збагачення їхніх знань новими науковими даними, розвиток здібностей до творчого мислення, наукового аналізу явищ, процесів є принципово важливим. Вивчаючи курс «Методологія і організація наукових досліджень», студенти одержать інформацію про науку, її роль у розвитку фізичної культури і спорту, набудуть навиків і умінь проведення досліджень, роботи з літературними джерелами, відбору і аналізу інформації, формулювання цілей і завдань дослідження, узагальнення наукової інформації, написання кваліфікаційних (магістерських) робіт, статей та робити певні висновки і рекомендації.

Список використаних джерел:

1. Бернал Дж. Наука в історії суспільства. М. : [б. в.], 1956. 735 с. С. 18.

2. Даль В. І. Тлумачний словник живої великоруської мови. Т. 1-4, 1863-1866.

3. Деркач О. І. Підготовка вчителя до природоохоронної діяльності молодших школярів. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2010. Вип. 52. С. 148–151.

4. Закон України «Про вищу освіту»: станом на 01.07.2014 р. № 1566 VII (ред. 01.01.2023). [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 08.03.2023).

5. Кодекс академічної доброчесності Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. [Електронний ресурс]. URL: <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/kodeks-akademichno%D1%97-dobrochesnosti-pnpu-imeni-v.-g.-korolenka.pdf> (дата звернення: 08.03.2023).

6. Методичні рекомендації до атестаційного екзамену з професійної підготовки та захисту кваліфікаційних робіт для здобувачів другого

(магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою 014 Середня освіта (Фізична культура). [Електронний ресурс]. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1rxULkrq3FKukqSnDEx_zJI2ENkeYHZ Сі (дата звернення: 08.03.2023).

7. Методичні рекомендації до виконання магістерських робіт для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальностей 014.11 Середня освіта (Фізична культура), 017 Фізична культура і спорт. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. 43 с.

8. Методичні рекомендації щодо організації, виконання та захисту кваліфікаційних (бакалаврських / магістерських) робіт у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. [Електронний ресурс]. URL: <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/metodychni-rekomendacziyi-shhodo-organizacziyi-vykonannya-ta-zahystu-kvalifikacijnyh-bakalavrskyh-ta-magisterskyh-robit-u-pnpu-imeni-v.-g.-korolenka.pdf> (дата звернення: 06.03.2023).

9. Методологія педагогічного дослідження. Усне та письмове опитування. [Електронний ресурс]. URL: https://pidru4niki.com/1547052461414/pedagogika/usne_pismove_opituvannya (дата звернення: 07.03.2023).

10. Наука у сучасному світі. [Електронний ресурс]. URL: <https://naurok.com.ua/konspekt-lekciy-nauka-u-suchasnomu-sviti-194455.html> (дата звернення: 06.03.2023).

11. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

12. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. 272 с.

13. Положення про навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. [Електронний ресурс]. URL: http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/polozhennya_pro-metodichne-zabezpechennya-navchalnih-disciplin-koriya-1.pdf (дата звернення: 08.03.2023).

14. Самоконтроль, його мета, завдання та методи дослідження. [Електронний ресурс]. URL: <https://alexus.com.ua/samokontrol-jogo-meta-zavdannya-ta-metodi-doslidzhennya/> (дата звернення: 06.03.2023).

15. Словник української мови в 11 томах. Київ, Наукова думка. Роки : (1970–1980).